

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.15.2023.8065>

**სურსენა - დავით კლდიაშვილის
მოთხრობების ფაბულა
(ელგუჯა თავბერიძის „ეჭვის პერანგის“ მიხედვით)**

**Superstition - plot of Davit Kldiashvili's stories
(according to Elguja Tavberidze's „The Shirt of Doubt“)**

ნესტან ფიფია

თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი

Nestan Pipia
Tbilisi Educational University
Georgia, Tbilisi

აბსტრაქტი

დავით კლდიაშვილის შემოქმედებითი პრინციპი ეყრდნობა კრიტიკული რეალიზმის ლიტერატურულ-ესთეტიკურ საფუძველს, შეუფარავ სიმართლეს. გამოირჩევა თემატური და ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით. მისი მხატვრული ქმნილებების მეტაფორად იქცა „ცრემლიანი ღიმილი“, მაგრამ ღიმილს ვერ გააკარებ მოთხრობათა ციკლს, გულისხმიერი ცრემლებითა დასულის კვილით რომიკითხება, ცრურწმენის შედეგად ადამიანთა სამყარო რომ მოუცავს ეჭვს, სასოწარკვეთას, გაუცნობიერებელ სისასტიკეს. ამ თვალსაზრისით განხილულია მოთხრობები: „შერისხვა“, „მსხვერპლი“, „მიქელა“. ეს მოთხრობები, მწერლის ხელწერის შესაბამისად, ხასიათდება ფსიქოლოგიური სიღრმით, გრძობათა ფაქიზი ანალიზით, დამაჯერებლობით. ერთ-ერთი უმძიმესი მოვლენა, ცრურწმენით ნაკვები, იყო „კუდიანობა“, მისი სულიერ-ფსიქოლოგიური საფუძველი შიშია – შინაგანი სიმრთელის რღვევა.

ცრურწმენა, გარკვეული აზრით, ფაბულაა დავით კლდიაშვილის რამდენიმე მოთხრობის. ელგუჯა თავბერიძე „ეჭვის პერანგში“ მხატვრულ-მეცნიერული ალღოთი ახასიათებს პერსონაჟებს, აანალიზებს მათი ქმედებების საფუძველს, აღწერს კუდიანობასთან დაკავშირებულ რიტუალებს (ჭიაკოკონობა, ჭეჭეთობა). განიხილავს კუდიანობის ცრურწმენის მხატვრულ სიუჟეტად გარდაქმნის პირველ ცდას ქართულ ლიტერატურაში – ალ. ორბელიანის „არაკი ტარტაროზისა ანუ კუდიანების ღამე“.

ავტორის თქმით, „ეჭვის პერანგის“ შთაგონების წყარო ყოფილა

იმდროინდელი პრესა, რომელსაც ძალიან კარგად იცნობს. ცრურწმენა ცნობიერების ბორკილია, რაც ხელს უშლის ჭეშმარიტ, კანონზომიერ სიცოცხლეს.

სტატიაში გამოკვეთილია განსაკუთრებული ტიპაჟი – მარინე (მოთხრობაში „მსხვერპლი“). ის, განსხვავებით მწერლის ზოგადი სახის პერსონაჟებისგან, უმეტესად ბედის მორჩილებით რომ გამოირჩევიან, მებრძოლი ქალია. ჩვენი კვლევის საგანი იყო ფსიქოლოგიური პროცესი ცრურწმენის სიბნელისა და სისასტიკისა, რასაც წამლევკავი ძალა აქვს, ამას ეწირება სრულიად მარტო დარჩენილი მარინე. კვლევის ამ მიმართულებას არსებით სიღრმეს ჰმატებს „ექვსის პერანგი“. ხაზი გავუსვით ამ მიზეზ-შედეგობრივ, მხატვრულ-დოკუმენტურ ჯაჭვს. შეიძლება ითქვას, რომ ელგუჯა თავბერიძის „ექვსის პერანგი“ ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი და საჭირო წიგნია.

საკვანძო სიტყვები: იმერეთი მხატვრულ შემოქმედებაში, ცრურწმენა დავით კლდიაშვილის მოთხრობებში, ელგუჯა თავბერიძის „ექვსის პერანგი“.

ABSTRACT

Davit Kldiashvili's creative principle is rooted in the literary-aesthetic foundations of critical realism and the pursuit of undisguised truth. His work is distinguished by thematic and genre variety. A „smile with tears“ has become a metaphor for his artistic creations, which evoke both heartwarming tears and soulful introspection. Through superstition, the human world is depicted as filled with doubt, despair, and unconscious cruelty. In this context, we discussed stories such as „Anger“, „Victim“, and „Michela“. These narratives, true to the author's style, exhibit psychological depth, subtle analysis of emotions, and a sense of believability.

Among the most challenging events influenced by superstition is „tailing“, whose spiritual and psychological core revolves around fear and the breakdown of internal resolve. Prejudice, according to some opinions, forms the basis of several of Kldiashvili's stories. Elguja Tavberidze's „The Shirt of Doubt“ approaches characters with an artistic-scientific lens, examining the motivations behind their actions and describing rituals associated with „tailing“ (chiakakonoba, chechetoba). Tavberidze discusses the first attempt in Georgian literature to transform the superstition of „tailing“ into an artistic narrative - Al. Orbeliani's „Arak Tartaroz, or Night of the Tailed Ones“.

The author cites the press of his time as a significant source of inspiration for „The Shirt of Doubt“, which he knows intimately. Superstition, portrayed as a shackle on consciousness, impedes genuine and lawful living.

We identified a unique character type - Marine (the „victim“ in the story). Unlike the writer's usual characters, who typically exhibit obedience to fate, Marine is portrayed as a fighter. Our research focused on the psychological process behind the darkness and cruelty of superstition, which holds a narcotic allure that ultimately overcomes Marine when she finds herself utterly alone. „The Shirt of Doubt“

significantly deepens this line of inquiry. It underscores a cause-and-effect artistic-documentary chain.

In conclusion, Elguja Tavberidze's „The Shirt of Doubt“ emerges as an important and essential book from this perspective.

Keywords: Imereti in artistic creativity, prejudice in Davit Kldiashvili's stories, Elguja Tavberidze's „Shirt of Doubt“.

დ. კლდიაშვილის შემოქმედებითი პრინციპი ეყრდნობა კრიტიკული რეალიზმის ლიტერატურულ-ესთეტიკურ საფუძველს – შეუფარავ სიმართლეს. თავისი მხატვრული სამყაროს დახასიათებაც მოგვცა მწერალმა: „მოკლე მოგონებებში არაფერი შეფერადებული არ იქნება. მხოლოდ სინამდვილე, სინამდვილე, რომელსაც გადაუხრელად ვემსახურებოდი მთელი ჩემი მწერლობის განმავლობაში“ („ჩემი ცხოვრების გზაზე“).

დ. კლდიაშვილმა ცხადყო, რომ ცხოვრების სინამდვილე ძალიან ღრმად და ამოუწურავი, ხოლო მისი განსახიერების საშუალებები შემოუსაზღვრელი. როცა ვსაუბრობთ ცხოვრებაზე, როგორც „გარედან შემოსულ სინამდვილეზე“ მხატვრულ სამყაროში და ამ შთაგონებით ქმნადობის პროცესზე, დახვეწილ ფორმულად ჟღერს არისტოტელეს სიტყვები „პოეტიკაში“, რომ მხატვრული შემოქმედება არის „გარედან შემოსული მასალის გაშლიანება, გაწესიერება, გალამაზება, განსახოვნება“. რაოდენობრივი თვალსაზრისით საგანგებო ყურადღებას არ იქცევს დავით კლდიაშვილის შემოქმედება (ერთი უმთავრესი მიზეზი ამისა: მთელი მისი ფიზიკური და სულიერი ძალები თითქმის ოცდაათწლიანმა სამხედრო სამსახურმა შეიწირა. ასევე, აქტიური საზოგადოებრივი საქმიანობა.), მაგრამ კითხვით ნაცვალსახელებში: როდის? რამდენი? როგორ? მხატვრული შემოქმედების შეფასებისას უმნიშვნელოვანესია – როგორ? და აქ გვაქვს უყოყმანო პასუხი: ბრწყინვალედ, განუმეორებლად, ჭეშმარიტი ოსტა-ტობით. „დავით კლდიაშვილი როგორც მწერალი ერთიანია, მთლიანი, თავის თავში, თავის მწერლურ პოზიციაში ღრმად დარწმუნებული“ (მინაშვილი 2013: 575). მიუხედავად რაოდენობრივი დასაზღვრულობისა, თემა-ტური და ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. „ცრემლიანი ღიმილი“ დ. კლდიაშვილის შემოქმედების მეტაფორად იქცა, მაგრამ ღიმილს ვერ გააკარებ მოთხრობათა ციკლს გულისმიერი ცრემლებითა და სულის კვილით რომ იკითხება. ცრურწმენის შედეგად ადამიანთა სამყარო რომ მოუცავს ეჭვს, სასოწარკვეთას, გაუცნობიერებელ სისასტიკეს.

ცნობილია, რომ „შერისხვა“ და „მსხვერპლი“ (ნაწარმოებების არსს ქვემოთ მოგახსენებთ) 1894 წელს დაუწერია. უკანასკნელი „მოამბის“ რედაქტორს ალექსანდრე ჭყონიას გაუგზავნა, ის ბარათით მადლობას უხდის და ამასთანავე გოცებულობა: „ნუთუ მართლა ასეთი სიბნელით არის მოცული სოფლის ცხოვრება, საჭიროა უფრო შენელება სურათის“ (იქვე: 573) მაგრამ რეალისტმა მწერალმა რჩევა არ მიიღო, უფრო მეტიც, ნანობდა: აჩქარებით ბევრი გამომრჩაო.

დ. კლდიაშვილი მხატვრულად მხოლოდ „აწესიერებდა, აშლიანებდა“

და განსხვავებულ ადამიანებს ზოგად ხასიათს ანიჭებდა, ამიტომ არ ცვლიდა, „არ ანელებდა“ ამ სურათებს. ასეთი მოთხრობების ფაბულის სიცხადე, რეალობა მხატვრულ-დოკუმენტურ სტილში სრული სისავსით წარმოაჩინა ელგუჯა თავბერიძემ წიგნში „ექვსის პერანგი“. წინასიტყვაობაში ავტორი გვამცნობს: „თხზულებებში, წერილებში, მოგონებებში გამხელილი მეცხრამეტესაუკუნელი ქართველების (და არა მარტო მათი) ფიქრი, შიში და ძრწოლა მეორედ მოსვლასა, კუდიან ვარსკვლავსა და კუდიანებზე, რამდენადაც მოვახერხეთ, შეულამაზებლად მოგიყვებით“ (თავბერიძე 2020). ამ შეულამაზებელ თხრობაში არის საარქივო მასალაც, იმდროინდელი პრესიდან ინფორმაციებიც, თვით დ. კლდიაშვილის ნაწარმოებებიდან პასაჟები; პარალელები პროტოტიპებთან თუ აღწერილი ბუნებრივი მოვლენების (წყალდიდობა, გვალვა) ნამდვილობასთან იმ პერიოდში. ნაწარმოების შვიდი თავი იყოფა ქვეთავებად და მკითხველსა თუ დავით კლდიაშვილის შემოქმედების მკვლევარს აწვდის საინტერესო მასალას, „გაშნოიანებულს“ მხატვრული ენით.

„ღიმილმიუკარებელი“, „სურათშესანელებელი“, „მსხვერპლისა“ და „შერისხვის“ ათი წლის შემდეგ იქმნება „მიქელა“ (1904). ეს მოთხრობები, მწერლის ხელწერის შესაბამისად, ხასიათდება ფსიქოლოგიური სიღრმით, გრძნობათა ფაქიზი ანალიზით, დამაჯერებლობით.

„შერისხვაში“ სიუჟეტი ვითარდება კაცია საგუნაშვილის პრობლემის საფუძველზე: სოფელი მის მიწას ისაკუთრებს, გზისთვის ძველი გამოუსადეგარია. მრავალთა შორის, ვინც ეს გადაწყვეტილება სწორად ჩათვალა, კაცია მხალგაზრდა გლეხი, ანდრია, წმიდა გიორგიზე გადასცა.

ხატზე გადაცემა თითქოს მტყუან-მართლის გარჩევას, დელიგირებას, ღმერთისთვის გადაცემას გულისხმობს. ეს არის მრისხანების ნაყოფი, „სადაც გაბოროტება და მრისხანებაა, იქ თავმდაბლობის სული არ დაივანებს“ (წმიდა იოანე ოქროპირი – ღსმე 2007: 274). და კაციაც ბოზოქრობს, იბრძვის. მტყუან-მართლის გარჩევა კი არ უნდა, „დაავალა“ წმიდა გიორგის ანდრიას დასჯა და აქვს მოლოდინი, ანდრიას თავს დატეხილი სასჯელით უნდა დაკმაყოფილდეს.

ანდრიამ იცის, უსაფუძვლო გადაცემის შიში არ უნდა ჰქონდეს, მაგრამ არ სიამოვნებს: „რაზე უნდა წაგაყენოს ხატთან ტყუილუბრალოდ კაცმა?“

უნდა აღინიშნოს, ამ მოთხრობაში ცრუმორწმუნე (უფრო მცირედ მორწმუნე ეთქმის) მხოლოდ კაციაა. მღვდელი, კაცია ცოლი – დოდო, ანდრია უფრო გაცნობიერებულ დამოკიდებულებას ავლენენ შექმნილი კონფლიქტისა თუ სარწმუნოებრივი საკითხებისადმი. კაცია „წმიდა გიორგისაც ემდუროდა შეგვიანებისთვის. ბერმა კაცმა იმ ზომამდისაც მიაღწია, რომ ხმამაღლა დაუწყო წმინდანს მდურება“ (კლდიაშვილი 2017: 243). უარი თქვა ზიარებაზე, აღდგომა ჩაუმწარდა, რადგან ანდრია დაუსჯელია.

დოდო ცრემლებით ითხოვს შენდობას, უპირისპირდება წმინდანის მგომბელ, ზიარებისგან განდგომილ ქმარს, მოითხოვს მისგან ხატს შენდობა სთხოვოს. კაცია გაკერპებულ-გაჯიუტებულია.

რატომ არის კაცია ცრუმორწმუნეობამდე მისული, მცირედ მორწმუნე?

მას ხატი, ზიარება, უფლის სამართალი სათავისოდ უნდა. საღვთო სამართალი მისი ხედვის თანაზიარი უნდა იყოს, სხვა შემთხვევაში ზურგს აქცევს.

შთამბეჭდავია კაცის აღსასრული: ის შინაგანი, გამოუთქმელი სინანულით იტანჯებოდა, სიკვდილის მოახლოებისას მღვდელი მოუყვანეს. თითქოს გაჯიქდა, მაგრამ მალევე „ვეება დეგვაცი ბავშვივით ატირდა, სიტყვების უთქმელად. ამ მწარე საცოდავად მოთქმამ მღვდელს გული აუზვილა. ცრემლებით თვალებზე ის გულმხურვალედ ლოცულობდა და თან ნუგეშს აძლევდა საცოდავ მოხუცებულს... კაცია ეზიარა“ (იქვე: 248). ასეთი ჯანსაღი სულიერი ხედვა ნაკლებად ჩანს კლდიაშვილის სამყაროში, მაგრამ „შერისხვის“ ბოლოს გვხვდება გულსაკლავი ცრუმორწმუნეობის დასტური სოციუმში.

სოფელმა არ იტირა კაცია. „ღმერთს ვაწყენინებთ, რომ მისი მგომბელი ვიტერთ!“ (იქვე).

მოთხრობაში „მსხვერპლი“ გაცილებით მძიმე, ალოგიკურ აზროვნებამდე მისული ცრურწმენის, ე.წ. „კუდიანობის“ შესახებ დამკვიდრებული ხედვის ტრაგიკული შედეგი, მაგრამ შედეგამდე თვით პროცესია აღწერილი; როგორ თრგუნავს, იმორჩილებს, პიროვნულ ინდივიდუალობას ქოლავს მარინეში დედამთილი.

კუდიანობის თემა მოთხრობაში პირველად სწორედ დედამთილს, ფეფენას, უკავშირდება. მისი მაზლი ონისიმე ცოლს (სოფიოს) უბრაზდება: „მისი კუდიანობის შენისთანა დედაკაცებს ეშინოდესო“, მაგრამ სიუჟეტის განვითარება გვიჩვენებს, რომ ქვეცნობიერად არც ონისიმეა ამ შიშისგან თავისუფალი.

ფეფენა ცილს სწამებს სიცოცხლით სავსე მარინას, ქმრის ღალატში დებს ბრალს. „ვის გაუგონია გათხოვილი ქალის კისკისი, გაუთავებელი სიმღერა, ცეკვა-თამაში ისე, როგორც ამან იცის?“ (კლდიაშვილი 2017: 259) და თუ ასე ლაღია, ღალატიც შეუძლია. ონისიმე ცდილობს უდანაშაულო ქალის დაცვას. ფეფენა შხამს ანთხევს, სოფელში ყველა ერიდება შეპასუხებას, რადგან „მთელი ქვეყანა კუდიანობას სწამობს“.

შეურაცხყოფილ, მოძალადე ქმარსა და დედამთილს გამოქცეულ მარინეს ფეფენას კუდიანობის შიშით ონისიმე და სოფია ვერ იფარებენ.

დაუცველი მარინე დანებდა: „მიიკარგა, სოფლად მოსიარულე არავის უნახავს“ და სოფელმა „ექვსის პერანგი“ მოქსოვა: „ყველამ დაამტკიცა, რომ ფეფენამ თავის საწადელს მიაღწია: მარინე დაიმორჩილა და კუდიანობაში გარია“ (კლდიაშვილი 2017: 266)

ორწმუნა მარინემ, რომ ფეფენას მომრევი აღარავინ არის და სრულად დამორჩილდა, გატყდა. ლადო მინაშვილის აზრით; „ის რაც ცხოვრებისეულია, ნიშანდობლივია და გამოსახატავადაც რთული – დანებების პროცესის ჩვენება, მის განსახიერებას უძღვნა დავით კლდიაშვილმა მოთხრობა „მსხვერპლი“ (მინაშვილი 2013: 576). თითოეული პერსონაჟი მწერალმა საოცარი სისავსით დაგვიხატა. ფსიქოლოგიური წიაღსვლები დამარწმუნებელია და ამიტომაც მძიმე ემოციებს იწვევს მკითხველში. მოულოდნელია მარინეს უარი მამასთან შინ დაბრუნებაზე.

ტირილით ამოგოდებული: „ჩემო მამა... მომკლავენ, მამა! ვაიმე!“ ამ ეპიზოდში მთავრდება ძველი მარინე და იწყება ახალი: დათრგუნული, ინდივიდუალობაწაშლილი. ამ მოვლენის სულიერ-ფიზიოლოგიური საფუძველი შიშია. „ის ამდაბლებს სულს, ართმევს მას ძალებს და უნარებს. სავსებით აჩლუნგებს კიდეც მას“ (გაბრიელ ეპისკოპოსი 1993: 141). შიში ფეფენას უძლეველობის, ქმრისა და დედამთილის ძალადობის შედეგია; მრისხანე და ბოროტი სულის გავლენაა, ზოგჯერ გავლენა საგანგებო, საშიშია, „ისინი იწვევენ გონების მოქმედების მოშლას, ან სულიერ დაავადებას“ (იქვე: 142). შინაგანი სიმრთელის რღვევის ეს შემთხვევაა მარინეს მდგომარეობა. საგულისხმოა, რომ მარინე განსაკუთრებული ტიპაჟია დავით კლდიაშვილის მხატვრული სამყაროს ქალთა სახეებში. ის სიცოცხლით სავსეა, იბრძვის, მაგრამ მარცხდება, რადგან ერთი ადამიანიც კი არ აღმოჩნდა, ვინც თანადგომას შეძლებდა; მშობლებიც კი, ცრურწმნით დაბნელებულები, სურვილის მიუხედავად, შვილს ვერ შევლიან.

მაკა ჯოხაძის მოსაზრებით, უმეტესწილად დავით კლდიაშვილის „ქალთა ტიპაჟები ისევე სქემატურად და უღიმღამოდ გამოიყურებიან, როგორც ზღაპრულ კომპეზში ჩაკეტილი ე.წ. პერსონაჟი მზეთუნახავები. ისინი თავიანთ მხსნელ მიჯნურებს გულხელდაკრეფილნი ელიან და თუნდაც უმცირესი ფიზიკური და გონებრივი ენერჯის გაღება არასოდეს უწყევთ“ (ჯოხაძე 2016: 2012). მარინე გამონაკლისია. ის ცრურწმენასა და მის შედეგებთან ბრძოლაში ფიზიკურადაც და სულიერადაც დაიშრიტა. „მსხვერპლში“ ამ ახალგაზრდა ქალის მსხვერპლობით მხილებულია ფანატიზმი და მისი ტრაგიკული შედეგები.

მამას იმედს, საყრდენს, ქომავს, ვისაც უნდა ეხსნა შვილი – მოუყვანია ვინმე „ღვთისნიერი ვასილი“, რომ გაარკვიონ მარინეს კავშირი ეშმაკეულთან – კუდიანობა. ეს არის მარინეს საბოლოო დაშრეტა. ის „გამოტეხა“ ვასილმა. ქალმა „აღიარა“ კუდიანობა, აღწერა, როგორ დაიმორჩილა დედამთილმა. „გამოტეხილი დიდ ხანს არ იცოცხლებსო“, – სჯერათ სოფელში. ნიშანდობლივია: ვისაც კუდიანობას შესწამებდნენ და ამ წამებას ვერც გადაურჩებოდა, „გამოტეხილი“ კვდებოდა. რამდენად რეალური იყო მსგავსი ამბავი და შეიძლება თუ არა ვიგულისხმოთ მოთხრობის ფაბულა, ამის პასუხი გვაქვს ე. თავბერიძის „ექვსის პერანგში“. ავტორს დამოწმებული აქვს „ივერიის“ 1890 წლის 2 მაისის ნომრის უჩვეულო ამბები: „მიქელ გაბრიელი (გურიაში)“, ნიკო ნიკოლაძის მონათხრობი ამავე ნომერში „ვენახების წამლობა“. აქტუალური იყო კუდიანობის შიში, შიშს კი ფართო თვალები აქვს: კუდიანად მიაჩნდათ ხნიერი ადამიანები, შავი და ხშირი თმით დაზადებული ჩვილები. ნიკო ნიკოლაძის მოგონებით, „წყალში დამტკიცება“ იგივე „გამოტეხვა“ იყო. ფიცარზე დაკრული ადამიანი თუ არ ჩაიძირებოდა, კუდიანობაც უმტკიცდებოდა. „წყალში ჩაუძირავებს საზეიმოდ დაღვადნენ. არავინ ფიქრობდა, იქნებ ვცდებით, იქნებ სულაც უსამართლოდ ვდაღვავთო, პირიქით, ყველას სჯეროდა, რომ სამართალმა იზეიმა. კუდიანი და ჯადოქარი გამოავლინეს და საზეიმოდ დასაჯეს“. (თავბერიძე 2020: 32).

ამ სულისშემძვრელ ამბავს რომ კითხულობ, ცდილობ გაიაზრო;

როგორ შეიძლება ადამიანი ამ სისასტიკემდე მივიდეს? შიში და ცრურწმენა (ცრურწმენით ნაკვები შიში) კვებავს თავდაცვის ამ უსაშინლეს არჩევანს. ამავე დროს მას აქვს სულიერ-ფსიქოლოგიური საფუძველი. ფსიქოლოგთათვის ალბათ სახელდარქმეულია ასეთი ფსიქოტიპები, სასულიერო იერარქიაც სათანადო მიზეზ-შედეგობრივ კავშირში განიხილავს. შიშისა და ცრურწმენის, თავდაცვის ცხოველური ინსტინქტის შემზარავი ამზავია გადმოცემული „მიქელაში“.

გლებკაცას, მიქელას, ავადმყოფობით ამოუწყდა მთელი ოჯახი, რძლისა და ორი შვილიშვილის გარდა. მათგან ერთი, სპიდონა, მალევე დაავადდა. უმძიმესი მდგომარეობიდან გამოსულმა ბაბუს უთხრა: „ერთი წლით გამომაბრუნესო.“ დაიზაფრა მიქელა, იმედი გაქარწყლდა. ეძებს გამოსავალს და იბოვა: „სპიდონას კარავში გევიყვან“, საფრთხეს გაირიდებს და დედულეთში გახიზნულ ნესტორას იმედად დააბრუნებს კერიაზე.

„-სახლის გამწმენდი დაგვჭირდება, ბატონო!“ – ეუბნება რძალი. ასეთი გამწმენდი „ჟამგამოვლილი“ ალექსი ბოჭორიძე ეგულება მიქელას. საოცარი დამაჯერებლობით, სიცხადით არის აღწერილი მიქელას გულგრილობა და გამეტებული სპიდონას გულისტკივილი: „თავად იცოდა, რომ აღარ იყო ამა სოფლისა, მაგრამ მაინც გული ეჩაგრებოდა, რომ უკვე ხელს იღებდნენ მასზე, რომ ოჯახიდან რიცხავდნენ“ (კლდიაშვილი 2017: 229).

მიქელამ მოიყვანა სახლის „გამწმენდი“. მან სათითაოდ დაფხიკა, დამდულრა სახლის თითოეული ძელი. ამ ფორიაქში ბაბუს თითქმის მიავიწყდა კარავში გაყვანილი, ავადმყოფი შვილიშვილი. მან უსაჭმელობა აიტანა, მაგრამ უწყლობა – ვერა, წყლის სათხოვნელად ძლივს ალას-ლასებულს ბაბუა გაუწყრა. „გამწმენდილი სახლიდან“ გაერიდა და ჯობით აწვდიდა საკვებს. სიფრთხილე სასტიკ გულგრილობაში გადაეზარდა მოხუცს, ოჯახის დარჩენილი წევრების გადარჩენის ცდაში საბოლოოდ სპიდონა შემოდგომის წვიმებით მოვარდნილ წყალდიდობას ემსხვერპლა. მიქელას მეზობელიც ურჩევს: „ნამეტანი დიდი წყალი აწვება გზის ნაპირს, კარვისკენ არ გახეთქოს, მიეშველე რაცხა! (იქვე: 233). საფრთხე რეალურია. შფოთავს რძალიც: „იმ ბოვშს დახედვა უნდა კიდევ“.

„რა ვუყო ახლა მე!“

„ამ ღამის წერა ყოფილაო“, – პასუხობს და ბუზღუნით წასული ცდილობს წყალს მიმართულება მაინც შეუცვალოს. დილით „კარავი აღარსად იყო... სადაც კარავი იყო, იმის ქვევით რაღაც დამრგვალებულს მოჰკრა თვალი მიქელამ...“

სპიდონა ეგდო გაუნძრევლად.

იგი მკვდარი იყო“ (იქვე: 235).

ასე გავიდა წუთისოფლიდან ოჯახისგან მოკვეთილი ავადმყოფი ჭაბუკი. კუდიანობის შიში საიქიოგამოვლილი შვილიშვილის შინ ყოფნას უკავშირდებოდა: „თუ მთლიანად არა, ნაწილობრივ მაინც ნიშნავს კუდიანთან, ჩვეულებრივისგან განსხვავებულ ადამიანთან ურთიერთობას“ (თავბერიძე 2020: 251).

„ეჭვის პერანგში“ ვკითხულობთ, სიუჟეტიც სინამდვილიდან არისო; დავითის დის, კეკელას, მოგონებით, მარიამობის 14-ში 1895-წლისა, ასეთი მოვარდნილი ნიაღვარი ყოფილა, ხოლო 28-29 ოქტომბერს „მართლაც ცისა

და მიწას გამაერთიანებელი წარდგნა მოვიდა; ყველაფერი, რაც წინ დახვდა, წალეკა და წახვეტა“ (თავბერიძე 2020: 53). სერგო კლდიაშვილის მოგონებით, ეს ამბავი მათ მეზობლად ტუპერკულოზისგან სიკვდილშეჩვეულ ოჯახს გადახდა. კეკელაც ყვებოდა, რომ დავითი ხშირად უჩვენებდა იმ სახლს, რომელშიც „მიქელას“ ნესტორას პროტოტიპი ცხოვრობდა.

„ექვის პერანგის“ VII თავი – „ურწმუნოების ჩადრი“ საინტერესოდ აღწერს თქმულებებს კუდიანობის შესახებ. (1872 წელს „დროებაში“ გამოქვეყნებული დიმიტრი მეღვინეთუხუცესის შვილის და გადმოცემების მიხედვით) ეს არის მსჯელობა წარმართული რიტუალის (ჭიაკოკონობის) გადაზრდა ქრისტიანულ დატვირთვაში – ბოროტის დამარცხება.

ელგუჯა თავბერიძე „ექვის პერანგში“ მხატვრულ-მეცნიერული ალღოთი ახასიათებს პერსონაჟებს, აანალიზებს მათი ქმედებების საფუძველს. განიხილავს კუდიანობასთან დაკავშირებულ რიტუალებს: ჭიაკოკონობა, ჭეჭეთობა. განიხილავს კუდიანობის ცრურწმენის მხატვრულ სიუჟეტად გარდასახვის პირველ ცდას ქართულ ლიტერატურაში – ალ. ორბელიანის „არაკი ტარტაროზისა ანუ კუდიანების ღამე“.

ავტორის განმარტებით, „ექვის პერანგამდე“ სათაურად ჩაფიქრებული ჰქონდა „კუდიანი ვარსკვლავი და კუდიანები“, „ვაი, შენს ლუარსაბსა“ (პოსტმოდერნისტული თაობით), ხოლო შთაგონების წყარო იყო იმდროინდელი პრესა, რომელსაც ძალიან კარგად იცნობს მწერალი.

ცრუმორწმუნეობა დარღვეული კოსმიური ჰარმონიის, პირველ-ქმნილი ცოდვის შემდეგ თან სდევს კაცობრიობას სხვადასხვა ფორმით, საფუძვლით, ხანგრძლივობით. ცრუმორწმუნეს ბევრი რამ ჭეშმარიტებად მიაჩნია გარე სამყაროში და აინტერესებს, ემორჩილება გაუცნობიერებელ შიშს. ცრუმორწმუნეობა განუვითარებელი ადამიანის ბორკილია, რომელიც ხელს უშლის ნამდვილ სიცოცხლეს, პროგრესს, ადამიანურ ყოფას. სწორედ ასეთი ირაციონალური, ჭეშმარიტი რწმენის აბსოლუტურად კონტრასტული მოვლენა – ცრურწმენა არის ფაბულა, თითქმის პერსონაჟი დ. კლდიაშვილის განხილულ მოთხრობებში. ამის მიზეზ-შედეგობრივი გაცნობიერებისა და კვლევისთვის მნიშვნელოვანი და საჭირო წიგნია ელგუჯა თავბერიძის „ექვის პერანგი“.

გამოყენებული ლიტერატურა

გაბრიელ ეპისკოპოსი 1993: გაბრიელ ეპისკოპოსი (ქიქოძე), ცდისეული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. თბილისი, 1993.

თავბერიძე 2020: თავბერიძე ე., ექვის პერანგი. ქუთაისი, 2020.

კლდიაშვილი 2017: კლდიაშვილი დ., მოთხრობები. პიესები. თბილისი, 2017.

მინაშვილი 2013: მინაშვილი ლ., დავით კლდიაშვილი. წიგნში: მინაშვილი ლ., ევგენიძე ი., ქართული ლიტერატურა, ტ. II. თბილისი, 2013.

ღსმე 2007: ღვთიური სიბრძნის მართლმადიდებლური ენციკლოპედია. თბილისი, 2007.

ჯოხაძე 2012: ჯოხაძე მ., ჩემი დავით კლდიაშვილი. თბილისი, 2012.